

©2022. Toate drepturile rezervate.

Nicio parte din prezenta lucrare nu poate fi copiată, reprodusă sau transmisă prin niciun mijloc electronic sau mecanic și nu este permisă nicio formă de imprimare audio sau video fără acordul scris al Editurii Muzicale GRAFOART®.

Ilustrația copertei: grafică vectorială inspirată din cea a copertei ediției din 1927.

În elaborarea prezentei ediții s-au utilizat volumul
A. L. Ivela, *Dicționar muzical ilustrat*,
Editura Librăriei „Universală” Alcalay & Co., 1927.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IVELA, A. L.

Dicționar muzical / A. L. Ivela. - București : Grafoart, 2022

Conține bibliografie

ISMN 979-0-69492-232-0

ISBN 978-606-747-137-3

78

EDITURA MUZICALĂ GRAFOART®

București, str. Brașov nr. 20

LIBRĂRIA MUZICALĂ *George Enescu*

București, piața Sfinții Voievozi nr. 1

TEL.: 0747 236 278 (07-GRAFOART); 021 315 07 12

E-MAIL: GRAFOART1991@GMAIL.COM

COMENZI ON-LINE: WWW.LIBRARIAMUZICALA.RO

A. L. Ivela

DICȚIONAR MUZICAL ' ILUSTRAT

„Odihnește-te de muncă, prin muncă”

George Enescu

GRAFOART

Prescurtări

Orice cuvânt explicat, de câte ori se repetă, nu se mai scrie întreg, ci numai inițiala.

ex., exemplu.

fig., figurat.

fr., francez sau de origine franceză.

germ., german.

gr., grec.

it., italianește.

lit., literatură.

mit., mitologie.

Mold., Moldova.

p., pentru.

presc., prescurtat.

slav., slavon (vechi).

v., vezi.

v. ac., vezi acest cuvânt (aceste cuvinte).

Semnul ♪ indică repetarea cuvântului.

A

A = Sunetul din notațiunea germană, corespunzător cu sunetul LA (v. AC.) din notațiunea muzicală modernă (v. GAMA). În antichitate și mai ales în vechea muzică greco-orientală, treptele gamei erau notate cu literele alfabetului grec. (v. PSALTICHIE).

A ballata (it.)= În forma baladei.

Abbellimento-Abelitura (it.)= Ornamant.

Abc (muzical)= O carte servind a învăța metodic primele elemente de muzică: notațiune, valori, măsuri, etc.

Abilitate = Îndemânare, înlesnire, dibăcie, în tehnica execuției, dobândite prin stăruitoare exerciții și experiență în decursul anilor.

Abreviațiuni = 1.- a) Semne de prescurtare întrebuințate mai ales în

număr de măsuri întregi de pauză. 2.- Cuvinte de abreviație (v. PRESCURTARI).

Întrebuințarea abreviațiunilor se referă numai la notațiune, ele nu schimbă nimic din melodie.

Absolut = Muzica considerată ca gândire proprie, independent de relațiunile cu arta dramatică, cu poezia sau cu vreun efect onomatopeic.

Abt Frantz (1819—1885)= Compozitor german popularizat datorită liedurilor și cvartetelor pentru voci bărbătești. Melodiile sale figurează în mai toate colecțiunile reuniunilor corale.

Abud = Un fel de instrument de suflare al vechilor Evrei, înrudit cu trompeta.

Academie = 1.- Școala creată de filosoful antic Platon, în grădina lui Academ. 2.- Înaltă instituție de învățaji, cari se ocupă cu studii și cercetări literare, științifice, istorice: *A. română*, *A. franceză*, etc. 3.- Școală pentru specialități: *A. de sporturi*, *de comerț*, *de muzică și artă dramatică*. În București *Academia de muzică și Artă Dramatică* a fost întemeiată în 1900 de Theodor Stoenescu, la început cu intenția de a crea elemente artistice pentru un teatru popular. Printre primii profesori au fost: Th. Stoenescu, dramă; D. G. Kiriac, armonie, contrapunct și clasă de cor; G. M. Cordoneanu, principii și flaut; Gr. Ventura, istoria muzicii; M. Cohen-Linaru, canto și compoziție;

muzica instrumentală, fiind o înlesnire și pentru scris și pentru cetit. (v. LENEȘ); a) pentru repetarea unei părți de măsură; b) a unei măsuri întregi; c) a două măsuri; d) a unui

D. D. Vorias și I. Lubicz, piano; etc. Certificatul de absolvire nr. 1 (armonie și piano) posedă Ivela, autorul acestui dicționar. Camarazi la aceeași clasă au fost pe atunci: Gr. Teodosiu, Radu Gradea, Ionel G. Brătianu, Gr. Havrilez, Ing. Schiffers, Petre Ciorogaru, etc. Mai toți s'au afirmat în urmă pe ogrorul muzical.

A capella (it.) v. CAPELLA.

A capriccio (it.) v. CAPRICCIO.

Acatalectic = Vers antic care are ultimul metru cu numărul complet de silabe, spre deosebire de CALECTIC (v. AC.).

Acatist = Imn religios ce se cântă stând în picioare, în cinstea Maicii Domnului.

Acatistier = Carte bisericească conținând acatiste (v. AC.).

Acbabe = Specie de monocord persan, a cărui coardă unică e pusă în vibrațiune de un cilindru de lemn, servind de arcus.

Accelerando = Din ce în ce mai grăbit, termen de mișcare.

Accent = 1.- Apăsarea vocii; nu poate lipsi dela începutul unei măsurii. 2.- A. peste o notă, în special o apăsare a execuției vocale sau instrumentale, ca o expresie deosebită. 3.- A. periodic, cel ce se repetă regulat din două în două bătăi, din trei în trei, etc.; a) A. principal, totdeauna pe timpul întâi al unei măsurii, fie simplă, fie compusă (v. MĂSURĂ); b) A. secundar, pe timpul 2 în măsura $\frac{4}{4}$, pe timpul 4, 7 și 10 în măsurile: $\frac{9}{8}$, $\frac{9}{16}$ și $\frac{12}{8}$, adică la fiecare început de măsură simplă ce intră în alcătuirea unei măsurii compuse sau mixte.

A. periodic este ceea ce face să se recunoască după auz în ce măsură e scrisă o bucată de muzică și în special de dans. 4.- A. silabic sau tonic trebuie să aibă orice cuvânt; a) pe ultima silabă: soldat (oxiton); b) pe penultima silabă: carte (paroxiton); c) pe antepenultima silabă:

suliță (proparoxiton). 5.- A. ritmic sau metric, cel pus pe prima silabă a unui metru din poezie. În orice vers accentul silabic trebuie să corespundă cu accentul metric; orice cuvânt monosilabic poate fi luat, după nevoie, ca accentuat sau neaccentuat. De asemenea un cuvânt mai lung primește încă un accent pe lângă cel silabic, cu condiția ca silaba să nu fie vecină cu aceea a accentului silabic. Ex. 1: *Sub cer de plumb întunecos... răspândind înfiorare*; ex. 2: accente greșite prin necoresponderea accentului silabic cu cel metric: *Hai să dăm mână cu mână* (Alecsandri). *Românașul o iubește ca sufletul său* (Sion). 6.- A. de tristeță, de bucurie, etc. anumite expresii de sentiment ce se dau unei bucăți de muzică. 7.- Accentul pe un anumit cuvânt din propozițiune determină un anumit înțeles. Ex.: *Pisica blândă șgâră rău*.

Accentuat = 1.- Pasaj, fragment pus în evidență, fie printr'o expresiune sau execuție mai pronunțată, fie printr'un rol deosebit ce-l dă unui instrument sau unei voci într'un ansamblu. 2.- Timpul întâi dintr'o măsură, numit forte sau tare.

Accentus = Pasaj din rugăciunile cultului catolic, cântat de preot singur, spre deosebire de CONCENTUS (v. AC.). Are șapte formule numite codențe.

Accesorii = Cele necesare pentru folosința unui instrument muzical. Pentru vioară: arcușul, coardele, cuiele, limba, călușul, cordarul, nasturele, surdina, sacăzul (v. AC.). Pentru instrumentele de suflare: ancia, muștiucul, culisele, etc. (v. AC.).

Acciatura sau **Acciacatura** = Apogiatură (v. AC.), mai ales când nota mică e scurtă.

Accident (pl. *accidenți*) = 1.- Semn de alterație pus înaintea unei note pentru a-i schimba intonația.

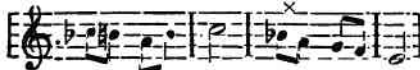
Accidenții muzicali sunt: diezul #, bemolul b și becarul b; dublul diez X, dublul bemol bb și dublul becar bb (v. AC.). 2.- Accidentul se scrie imediat la stânga notei pe același loc în portativ; se cetește însă întâi nota și apoi accidentul; 3. Dacă accidentul e scris la cheie, efectul său se aplică la toate notele cu același nume, din întreaga bucată (v. ARMURĂ), independent de

înălțime. Dacă accidentul e scris în cursul cântării, atunci el influențează notele cu același nume numai

din acea măsură. 4.- A. de siguranță sau precauțiune, cel pus fără a fi fost neapărată nevoie, ci numai ca prevedere, ca să nu se facă vreo confuziune. De obicei în măsura următoare, sau în reluarea primei tonalități după o modulație.

Accidental = 1.- Un accident în cursul cântării fără a cauza vreo modulațiune (v. AC.). 2.- Liniuță suplimentară (v. AC.).

Acefal = 1.- Măsură cu fortac (v. AC.) 2.- Metru care începe pe o silabă neaccentuată: iamb, amfibrah, anapest (v. AC.).

Acetabulum (lat.) = Instrument foarte sgomotos, la cei vechi, și pe care Italienii îl numesc astăzi Crepitaçolo. Era de bronz sau de argint, lovit ca și sistrul, cu o baghetă de metal. Se numia astfel din cauza formei sale de vas.

Acoladă = 1.- Trei lovituri cu lalul sabiei, aplicate de episcop cavalerului medieval când depunea jurământul. 2.- Arcul care unește cele

două portative ale notelor de piano, orgă, harpă și toate portativele pentru o partițiune completă de cor sau orchestră (v. BARĂ).

Acolada

Acompaniament (fr., însoțire) = Partea muzicală ce sprijinește sau completează efectul unei bucăți de voce sau instrument, solo, duete, terțete și chiar cor complet. 2.- Se zice: solo de voce cu A. de cor (tot voce); solo de vioară cu A. de orchestră; cor cu A. de orchestră; voce sau instrument cu A. de piano sau orgă, foarte frecvent, întrucât aceste două instrumente pot rezuma efectele de armonie ale unui întreg ansamblu. Într'un trio de ex. pentru vioară, celo și piano, acesta din urmă nu are numai rolul de A., ci și un rol important ca și celelalte două.

Intre acompaniatori și soliști trebuie să fie o unificare de simț c ritm și frazare. Mai adesea acompaniatorul neîndemănatc compromite execuția celor mai buni soliști. (v. DISCRETO)

Acord = 1.- Un grup de 3, 4 sau 5 note suprapuse la interval de terță și făcând parte din aceeași gamă (v. ARMONIE). 2.- A. armonic, dacă sunetele se aud în același timp; A. melodice (arpeggiu), dacă sunetele se execută pe rând. 3.- Fiecare sunet din A. are un nume, socotind pe rând, de jos în sus: fundamentală, terță, cvinta, septima, nona, după cum e intervalul față de fundamentală. 4.- Pe fiecare treaptă cu gama majoră sau minoră model, se poate așeza câte un A. de 3 note. Distanțele între aceste 3 sunt diferite, de aceea și acordurile se grupează în specii: a) A. specia I = terță mare, cvinta

perfectă; se mai zice și *A. perfect major* sau *dur*. Ex.: do-mi-sol se găsește la modul major pe treptele: 1, 4, 5 și în minor pe treptele 5 și 6; *b)* specia a II-a=terța mică, cvinta perfectă, se mai zice și *A. perfect minor* sau *moll*. Ex.: re-fa-la se găsește pe treptele 2, 3, 6, în modul major și în minor pe treptele 1, 4; *c)* specia a III-a=terța mică, cvinta micșorată. Ex.: si-re-fa. Se găsește pe treapta 7 în modul major și pe treptele 2, 7 în minor; *d)* specia a VI-a=terța majoră, cvinta mărită. Ex.: do-mi-sol diez se găsește numai pe treapta 3 a gamei minore armonice. 5.- *a)* *A. perfect major*, specia I; *b)* *A. perfect minor*, specia a II-a. 6.- *A. consonant* sau *de repaos* (specia I și a II-a) alcătuit din intervale consonante. Sunt de sine stătătoare și nu cer deslegare. 7.- *A. disonant* sau *imperfect* nu pentru că sună urât, ci pentru că cere deslegare într'un alt *A.* 8.- *A. în stare directă*

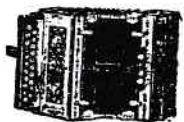
a) poziția cvintei: do-mi-sol; *b)* poziția terței; *c)* poziția octavei, după cum fiecare din acestea e la partea superioară; *d)* poziția strânsă pianistică și *e)* poziția largă, spațioasă, corală sau orchestrală. 9.- Înălțuirea acordurilor (v. *AC.*).

Acorda (a) 1.- Vocile într'un ansamblu coral=a unifica părțile ca tonalitate. 2.- Un instrument=a fixa fiecare coardă la sunetul ei precis; în genere după LA al diapazonului sau

după LA luat după piano. 3.- Orchestra=toate instrumentele după LA al instrumentelor de suflare, clarinet sau oboe, când nu ia parte și piano. 4.- Un piano=a aduce cele două sau trei coarde corespunzătoare fiecărei note, la tonul desăvârșit (v. *COR.*).

Acordaj = Meșteșugul de a acorda un piano sau o orgă.

Acordeon (armonică) = Instrument muzical purtător, cu ancie liberă, având la dreapta un rând, două și chiar trei rânduri de clape, pentru partea melodică și la stânga alte clape pentru notele principale ale

acordului, ca acompaniament. Fiecare clapă dela mâna dreaptă și dela mâna stângă produce sunete deosebite la închiderea și deschiderea ourdufului care unește cele două laturi purtătoare ale clapelor.

Acordor = 1. Profesionistul care acordează și repară un piano sau o orgă. 2.- Unealta numită și *cheie de acordat*, în formă de T, pentru piano, sau în formă conică pentru o orgă mare.

Act = O parte determinată dintr'o operă sau piesă dramatică, cu anumite puncte principale din desfășurarea acțiunii. Unele lucrări dramatice rezumă întreaga desfășurare într'un singur *A.*

Acțiune = 1.- Vieța, mișcarea ce se pune în desfășurarea unei lucrări dramatice. 2.- Întâmplarea însăși arătată prin subiectul unei piese: *acțiunea se petrece la țară*.

Actor = 1.- Un artist care întrupează un personaj în acțiunea dramatică. Talentul, cultura, școala specială și experiența fac pe *A.* să

se transforme perfect în personajul reprezentat. La aceasta contribuie studierea rolului, spiritul de observație, apoi jocul de scenă, costumul, deghizarea, etc.

Acuitate = 1.- Gradul de înălțime ce poate atinge o voce sau un instrument. 2.- Înălțime, adică una din cele trei însușiri ale unui sunet muzical (v. *SUNET.*).

Acusmat = Cel care are aparatul auditiv bine dezvoltat sau numai dăre nu e lipsit de auz.

Acusmatic = Care are simțul auzului fără cel al vederii.

Acustică = 1.- Partea din studiul fizicii, care se ocupă cu legile de producere și răspândire ale sunetelor: calculează vibrațiunile fiecărui sunet, stabilește raporturi numerice între sunete, ca interval, acorduri, etc. 2.- Felul de rezonanță a sunetelor într'o sală, teatru, templu: *A. bună*, *A. defectuoasă*; e mai mult o nimereală decât rezultatul celor mai știutori arhitecți (v. *INTERFERENȚĂ.*).

Acute = Note înalte, executate de obicei de vocile prime: soprano, tenor sau de instrumente cu roluri prime: vioară, flaut, flagiolet, etc. Vocile dramatice, din cauza volumului mare, nu pot lua *A.* În schimb, acutele fac succesele vocilor lirice și lejere. Se zice: *A. frumoase, ample, susținute, sigure*, sau contrariu: *aspre, stridente, slabe, nesigure*.

Adagio = 1.- (termen de mișcare sau tempo) Rar (---) 2.- Prin exințdere, titlul unei părți dintr'o lucrare muzicală: *A. din Sonata Patetică* de Beethoven.

Adam Adolf (1803 — 1856) Autor de opere comice gustate pe a-junci. Cele mai însemnate sunt: *De-aș fi rege* și *Casa elvețiană*

Adam de La Halle zis și **Cocoșatul din Arras** (1240—1287) Reputat muzicant și poet, născut pe la mijlocul veacului al XII-lea. Autorul unei pas-torale: *Le jeu de Robin et Marion*, compuse, probabil, pe vremea când

poetul-muzicant se afla în slujba contelui d'Artois, la curtea regelui Siciliei. Carol I d'Anjou. (E. Langlois, *Adam le Bossu, troubère artésien du XII-e siècle, Le jeu de la Feuillée.*)

Adaptare = 1 - Aranjament (v. *AC.*) 2.- Potrivirea unei melodii cunoscute, pe alte cuvinte noi, cum se întâmplă de obicei cu cuplete din vodeviluri, reviste, etc. 3.- Prefacerea unei arii cunoscute într'o bucată cu un caracter nou, de ex.: *Aida-Mars.* 4.- Potrivirea unei părți de instrument, la un altu' cu care are în construcție elemente comune sau asemănătoare: la un piano se adaptează mecanismul de harmonium sau un mecanism pentru execuție automată (prin manivelă sau electricitate).

Adiafon (gr. *adiaphonon* = nedesacordabil). Instrument analog acordeonului, constând dintr'un fel de piano, în care coardele sunt înlocuite prin diapazonuri acordate. Inrudit cu *A.* este *CELESTA* (v. *AC.*)

Ad libitum (lat. = după plac) 1.- Executarea unui fragment muzical după voie, ca mișcare și nuanță. 2.- Executarea după voie a unui întreg pasaj scris cu note mărunte de ornament, peste melodia principală (v. *RUBATO.*)

Adonidie = **Adonion** (v. *AC.*) **Adonion** sau **Adonidie** = Un fel de poemă, pe care vechii Greci o cântau în onoarea lui Adonis, cel luat ca model de frumusețe.

Adufe (la Spaniol) = Un fel de tambur cu clopoței.

Aed = Cântărețul legendelor eroice din timpul lui Omer.

Aeolină = **Aeolodicon** (v. *AC.*)

Aeolodicon sau **Aeolină** = Instrument de suflare cu lame de oțel, puse în joc prin acțiunea aerului, ca la harmonium. Este considerat ca predecesorul harmonium-ului de astăzi.

Aer = **Arie** (v. *AC.*) **Aero-Clavicord** = Specie de clavicord cu foale, pe care aerul singur

Il face să răsună, făcând să vibreze coardele.

Aerofon = Instrument cu claviatura, fără coarde, ca fisarmonica de Hakel, compus din lame metalice pe care o foală le face să răsună.

Affeto sau **Affetuos** (it.) = Adânc simțit. Termen de expresiune.

Affetuos = **Affeto** (v. AC.).

Afflito (it.) = Grăbit.

Affretando (it.) = Grăbind (termen de mișcare).

Afiș = Hârtie, de obicei tipărită spre a anunța un concert, un spectacol de operă, de teatru, etc.: *o operă se menține pe afiș*, are succes; *a căzut de pe afiș*, n'a reușit.

Afonie (gr., fără sunet) = Stingerea completă a vocii, spre deosebire de răgușeală, unde vocea există, dar este redusă. La A. coardele vocale nu mai pot vibra din diferite cauze: a) paralizia mușchilor glotei, datorită unei leziuni inflamatorii sau tumori (sifilis, cancer, tuberculoză, crup-anghină); b) deranjarea curentului de aer, printr-o indispoziție a traheii sau diafragmei.

Africana = Vestită operă în 5 acte de Meyerbeer, libretul de Scribe (1855).

Agada = 1.- Flaut cu ancie, întâlnit de Egipteni și Abisinieni. 2.- Hagada (v. AC.).

Agalicman = Instrument turcesc cu arcuș, care se așează pe un picior și pe care se cântă aproape ca la violoncel.

Agânău = Un fel de horă țărănească ce aduce cu bățuta.

Agem = Ftora enarmonică din muzica bisericească, care se pune pe treapta 4 a gamei glasului al III-lea cu tonica în FA. El face bemol pe si. Ex.: fa-sol-la-si bemol-do-re-mi-fa. Când se aplică și pe treapta 7 a aceluiași glas, se cântă tot timpul ca un IFES (v. AC.) rolul lui fiind de a scober tonul cu un semiton (v. FTORA).

Agevole (it.) = Ușor mișcat. Termen de expresie.

Aghios = Imn liturgic cu tripla invocatiune: Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot. *I-a cântat popa aghiosul* = a muri, l-au înmormântat *A trage aghioase* = a cânta pe nas din psaltichie, de unde a horcăi în somn.

Agiatamente (it.) = Pe îndelete.

Agilmente (it.) = Cu îndemănare, mișcat.

Agitato (it.) = Mișcat, turburat.

Agnus dei (lat., mielul lui Dumnezeu, Mântuitorul) = Partea dintr-o mesă exprimând o rugăciune cu caracter duios, al cărei text e luat din prima pagină a Evangheliei Sfântului Ioan.

Agogica = Termen ce rezumă la un loc diferitele gradațiuni de mișcare și de nuanță, necesitate de o anumită expresie de interpretare a unor pasaje dintr'un cântec; aci joacă un mare rol simțul personal al executantului, în special în interpretarea cântecelor populare (v. RUBATO, AD LIBITUM).

Agon (muzical) = 1.- La vechii Greci, un fel de școală de muzică. 2.- Concurs public între muzicanți, cântăreți sau instrumentiști, pentru obținerea unor premii de merit.

Agréments (fr.) = Ornamente; poadoabe de expresie și de execuție.

Aida = Mare operă dramatică în 4 acte, libretul de Ghislanzoni, muzica de Verdi, compusă la 1871, după cerința Kediului din Egipt, pentru inaugurarea teatrului din Cairo. Subiectul a fost inspirat din legendele culese de Camille du Locle, la fața locului, după inscripțiile monumentelor dela Memphis și Theba. Totuși, din diferite împrejurări nu s'a reprezentat în seara inaugurării.

Alamă (tinichea galbenă) = Aliaj din care se fac instrumente de suflare zise de metal: trompeta, trombonul, etc.

Alămăie = Numele unui vechi joc țărănesc.

Album = 1.- Culegere, reunire de bucăți muzicale care reprezintă un anumit gust în vederea unei anumite forțe de execuție. A. de coruri, A. pentru bas (bucăți alese pentru vocea de bas), A. de marșuri pentru piano, etc.; 2.- A.-Blatt (foaie de A.) improvizație muzicală scurtă pentru voce sau instrument, ce ar fi comparabilă cu o poezioară scrisă ca amintire pe o foaie de album.

Alcaic = Vers greco-latin, endecasilabic iambic și strofa în care figurează (v. ALCEU).

Alcesta = 1.- Operă în 3 acte, cuvinte de Quinault, muzica de Lull (1674).

Alceu (1604 î. d. Hr.) = Poet liric grec, inventatorul metrelor sau versului alcaic (v. AC.).

Alegorie = 1.- În literatură: o poezie într'un continuu stil figurat de metaforă; ex.: *Miorița* lui V. Alecsandri. 2.- O bucată dramatică, cu sau fără muzică, reprezentând ființe abstracte, mitice, sau simbolice. 3.- În muzică: o lucrare ce dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare; ex.: *Moarte și Transfigurație* de R. Strauss.

Aleluia (în limba ebraică = lăudați pe Domnul). 1.- Titlul unei lucrări muzicale pe cuvintele unui psalm sau vreunui text religios începând cu acest cuvânt, ex.: celebrul A. de Haendel, pentru cor și orchestră. 2.- Cântare religioasă care constă numai din acest cuvânt dar cu multe vocalize. 3.- Locuțiune proverbială: *I-a cântat aleluia* = l-au înmormântat.

Alessandrescu Alfred = Pianist, compozitor și dirijor la Opera Română. Născut în București, la 1893. Elev al lui Castaldi și al lui Vincent d'Indy la Schola Cantorum din Paris. A luat premiul George Enescu în 1916. A scris pentru orchestră, uvertura dramatică „Didona” (1911),

poemul simfonic „Acteon”, cântat de orchestra Colonne la Paris în 1920; cântece pentru voce și piano, etc.

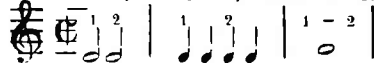

Alicot = Sunet secundar (lăturălnic) ce se aude odată cu sunetul principal emis de un corp sonor, în felul numit ARMONIE (v. AC.).

Alluia = Aleluia (v. AC.).

Alivenci = Un fel de horă foarte răspândită și aria după care se joacă.

Alla breve (pe scurt) C = Măsură simplă de doi timpi, fiecare timp cât o doime. Timpul 1 e forte sau accentuat, timpul 2, slab sau neaccentuat. Ca și $\frac{3}{4}$, măsura A, B, se bate un timp în jos și unul în sus.

Alla camera = În genul muzicii de cameră.

Alla marcia = Mișcare de marș.

Alla Polacca (polacca sau poloneza) = Dansul național al Polonezilor. A. P. e scrisă în forma acestui dans, al cărui ritm caracteristic în $\frac{3}{4}$ se obține prin sincoparea celor două bătăi dintâi ale măsurii.

Allargando = Răzind mișcarea, ca și LARGANDO (v. AC.).

Alla Turca = O compoziție ce amintește gama și ritmul caracteristic muzicii turcești. Ex.: Cunoscutul A. T. de Mozart.

Alla Zingana = În stil țigănesc.

Alla zopa = Comic.

Allegamente (it.) = Vesel, cu bu-

curie, de o execuție vioaie și însuflețită.

Allegretto (termen de mișcare sau tempo) = Mai puțin grăbit decât ALLEGRO (v. AC.).

Allegri Gregorio (1590—1652) = Compozitor în felul lui Palestrina, rămas celebru pentru „Miserere”, compus special pentru Capela Sixtină (Roma), ce fusese interzisă a se cânta în alte părți. Totuși, Mozart, la 1770, l-a scris din memorie, după o singură audiere. De atunci, Papa Clement XIV a permis să se cânte prelutinden. Și astăzi încă e în uz în Săptămâna Mare, în toate bisericile catolice.

Allemande (fr.) = Vechi dans german de un caracter vesel, introdus în balet precum și în prima frază a suitei (v. AC.).

Allentando = Răcind mișcarea.

Alteră (a) = A schimba: 1.- Un sunet (v. ACCIDENT). 2.- Un acord; a) superioară, prin diezarea sopranelor într'un acord de cvintă; b) inferioară; un bas în răsturnarea a II-a bemolizat, în genere cerând deslegări excepționale. 3.- Un interval: a-

Altera una surd

trece dela o specie la alta, prin ajutorul accidentilor; ex.: re-fa, re-fa diez. Terța mică trece la terța marc sau viceversa.

Alterațiune = Schimbare cu ajutorul accidentilor. 1.- Cromatică, urcarea sau coborîrea unui sunet cu un semitond, amintind mersul sunetelor în gama cromatică (v. AC.) 2.- A melodică; a) pasajeră = un sunet alterat în sus sau în jos, care cere ur-

marea treptei următoare din gamă, fără a schimba tonalitatea. Superioră cu diez, inferioară cu bemol; b) modulantă, superioară sau inferioară, cu intenția anume de a trece în altă tonalitate. 3.- A. armonică (v. A ALTERA un acord). 4.- A. ritmică = schimbarea unui tempo cu alte indicațiuni de mișcare; (accelerando, ritardando, etc.) sau prin coroană, prin sincopă, etc.

Allegro (it., vesel, mișcat) = 1.- Grăbit ca mișcare sau tempo. 2.- Titlul unui capitol dintr'o lucrare clasică ce trebuie executată în această mișcare. 3.- Con brio (cu strălucire), ex.: la *Sonata opatetică* de Beethoven.

Altist = Alto (v. AC.).

Alto sau **Altist** = 1.- Voce mai puțin înaltă și mai plină ca a sopranelor; în cor constituie vocea a II-a. Ca întindere, la băieți, dela sol de sub portativ, în cheia de sol, până la maximum do din spațiul al III-lea: fetele, ceva mai sus (v. CONTRALTO). 2.- Instrument: viola (v. AC.); are rolul de tenor în muzica de cameră, iar notele sunt scrise în cheia specială de A. (v. CHEIE). 3.- *Altposaune* (v. TROMBON).

Amabile (it.) = De o execuție dulce și plăcută, între ANDANTE și ADAGIO (v. AC.).

Amarevole = Amarezza (v. AC.).

Amareza, con ∞ (it.) = Dureros.

Amati = Renumită familie italiană de lutieri (v. AC.) din care face parte și *Nicolae din Cremona* (sec. XVI), profesorul lui Stradivarius (v. AC.).

Amator = Diletant (v. AC.).

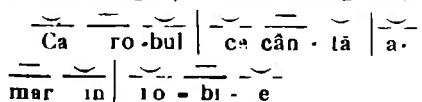
Ambitus = Întinderea ca spațiu de interval ce parcurge o melodie dela grav la acut. Ex.: *Deșteaptă-te Române!* are un A. de o octavă, adică melodia nu trece de acest interval și de aceea poate fi cântată de toată lumea. Melodiile cu A. cât mai limitat se răspândesc din

această cauză, mai ușor. Pentru instrumente este indiferent A. cât de mare.

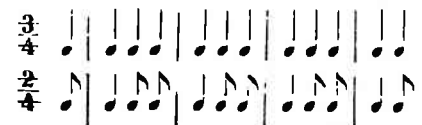
Ambroziu (Sf.) = Episcop al Milanului (374-397); a introdus în Occident cântecul antifonic (v. AC.) după modelul cântărilor bisericilor bizantine. Sub el s'a făcut trecerea dela psalmodie la melodii de imn sau coral. Cântul ambrozian ocupă un loc important în istoria muzicii, premergător celui gregorian. Se pare că Sfântului A. i se datorește prima orânduire a repertoriului muzical catolic. Liturgia ambroziană se menține și astăzi la Milano.

Amen = Cuvânt ebraic, introdus în românește din greacă sau slavonă: înseamnă „așa să fie” și sfârșește aproape toate rugăciunile.

Amfibrah = Formă de metru alcătuit din trei silabe: prima scurtă, a doua lungă și a treia scurtă. Ex.:

(Bolintineanu). În muzică, prima silabă a versului amfibrahic trece ca fortact (v. AC.) așa că restul versului devine dactilic:

Ca ro-bu! ce cân-tă a - mar la ra - bi - e

Amico Fritz = Comedie lirică de Mascagni (1893).

Amin = Amen (v. AC.).

Amoroso = Drăgăstos, pasionat.

Amphion (mit.) = Fiul lui Ios și al Antiopei, ridică zidurile Tebei, cântând din liră și la sunetele-i pietrele s'ăzneau dela sine.

Amplitudine (a unei vibrațiuni) = Distanța parcursă de un corp pus în mișcare, în punctul de echili-

bru până la extremitățile vibrației. Unghiul de amplitudine depinde de tăria loviturii, cauzând intensitatea (v. AC.). Pe când durata vibrațiilor și numărul lor, depind de dimensiunile corpului sonor, determinând înălțimea sunetelor.

Anacara = Un fel de tambur sau țimbal, servind cavaleriei la Orientali.

Anacrusis = Fortact (v. AC.).

Analiză (muzicală) = Studiarea unei lucrări din punctul de vedere al formei, al structurii, al armoniei, al dezvoltării frazelor, etc. și calificarea acelei lucrări în consecință. Prin asemănare s'ar putea face A. gramaticală: sintactică, deosebind frazele muzicale și legătura dintre ele: etimologică, considerând cele 4 elemente ce alcătuiesc fiecare melodie (v. AC.); apoi A. literară, ca stil, concepție, caracter, gen, etc. O A. primitivă nu poate face decât un bun cunoscător și aceasta ar fi prima îndatorire a unui critic muzical (v. AC.).

Anapest = Formă de metru antic alcătuit din două silabe scurte și a treia lungă. Suprimând cele două scurte dela primul picior, restul celor următoare dau impresia de dactile.

Sed hic omquis a-dest vel a-dest vel non

ce - do te mi - hi so - lue so - lum

Anastasimatar = Cartea rugăciunilor cântate la Învierea Domnului.

Ancie = Lamă elastică din lemn sau metal, care fiind pusă la capătul superior al unui tub, provoacă prin vibrare undele sonore. 1.- A. liberă (în genere metalică) prinsă la un capăt, produce prin vibrare un sunet definit condiționat de lungime, grosime și material. Ex: la camerton

(v. AC.) la acordeon (v. AC.), etc.

2.- *A. simplă* (în genere de trestie) prinsă de căpătâiul superior al instrumentului și aplicată deasupra buzei inferioare a executantului, la clarinete și saxofoane. 3.- *A. dublă*, două trestii suprapuse, aplicate de-a lungul la margini, formând un tub mai larg la partea de sus și subțindu-se din ce în ce, pentru a se înfige în tubul instrumentului; ex.: oboe, corn englez, fagot, contratagot și saxofon.

Ancora (it.) = Încă odată (v. DA CAPO).

Andante (it, mergând) = 1.- Termen de mișcare ca și moderato: un mers potrivit, la pasul obișnuit. 2.- Titlul unui capitol dintr'o lucrare muzicală. 3.- *A. moderato*, *A. cantabile*, *A. ma non troppo* (dar nu prea mult), etc.

Andantino = Ceva mai mișcat decât ANDANTE (v. AC.).

Angelica = 1.- Joc de orgă, delicat, pianissimo, îngeresc. 2.- *A. salutatoio* = AVE MARIA (v. AC.).

Anghireate = Carte de cântări religioase, ce se cheamă pe grecește *octoih* și pe slavonește *osmoglasnīc*.

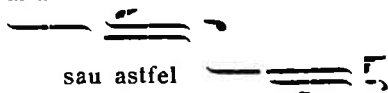
Animato sau **con anima** (it.) = Insuflețit, ca nuanță.

Anotimpurile = Celebru oratoriu de Haydn, compus la 1802 pentru voci și instrumente. E un imn închinat naturii și Creatorului.

Ansamblu (fr. ensemble, împreună). = 1.- Reunirea totalului de voci sau instrumente cari execută împreună o bucată de muzică. O voce sau un instrument individual se zice element: mai multe elemente cântând aceeași melodie alcătuiesc o parte, partidă, secțiune, grupă: partidă sopranelor, grupa basilor, etc. Reunirea a două, trei

grupe = *A. parțial*. Totalul grupelor alcătuiesc un *A. total*. Locul unde e așezat fiecare element și grupă dintr'un *A.* este fixat în raport cu locul dirijorului. 2.- *A. dramatic* = o scenă la care iau parte toți actorii principali ai acțiunii într'o reprezentație dramatică sau de operă. Aci se poate observa dacă artiștii sunt sau nu de o egală forță.

Antichenoma (—) (în psaltichie). Face ca nota sub care se pune, să se cânte cu oarecare săltare. Ea se scrie sub oligon (v.AC.) și este uneori însoțită de gorgon (v. AC.) și alte ori de apli (v. AC.) adică astfel:

sau astfel

Antic=Muzică la popoarele vechi, dela jocurile populare. Pe atunci nelipsită dela serviciile religioase și neexistând notațiunea muzicală, melodiile care au putut ajunge până aproape de noi, au fost transmise numai prin tradițiunea orală, după auz, din generație în generație; bine înțeles cu toate schimbările implicite acestui mijloc (v. MOD, PSALTICHIE). 2.- Instrumente găsite la cei vechi, a căror formă și aplicare se recunoaște după desenele gravate pe diferite pietre, monumente, etc.; de ex.: la Egipteni, Caldeeni, etc. La Muzeul de Antichități din București există o secțiune a instrumentelor muzicale românești dăruite de T. T. Burada, care le-a găsit și cumpărat în diferitele provincii locuite de Români, în călătoriile sale pentru cercetări folcloristice.

Anticipație (în armonie) = Contrariul întârzierii; graba de a întrebuița la sfârșitul unui acord, una sau mai multe note ce vor fi în acordul următor; a) directă, când trece direct pe nota următoare; b)

când trece întâi printr'o altă notă și apoi pe cea definitivă, ambele

din acordul următor; amândouă felurile pot fi: simple (numai cu o singură notă), sau simultane ori paralele (la mai multe părți). *A.* se face numai pe timpul slab, spre deosebire de apogiatură, care se face numai pe timpul tare.

Antifonă = Muzică veche bisericească, executată de două grupuri de cântăreți cari cântau alternativ, câteodată aceeași melodie repetată, alteori grupa a II-a cânta altă melodie ca răspuns celei dintâi (v. ANTIFONIC).

Antifonar = Colectiunea tuturor cântărilor religioase, de toate felurile ale bisericii catolice, ce se executau după sistemul ANTIFONIC (v. AC.). Au fost colectiuni originale în manuscris, legate cu lanțuri la mormântul Sfântului Petru și care au dispărut toți. Alte copii de antifonare vechi au fost păstrate prin biserici și înmăstiri, până la revoluția cea mare din 1879. Antifonarul alcătuit de Papa Grigore cel Mare e baza repertoriului religioș catolic, până în zilele noastre.

Antifonic = Sistem de a cânta al muzicii religioase antice; două coruri față'n față, care cântau alternativ la octavă același vers, sau vreun răspuns. La vechii Evrei sistemul *A.* se practica între preot și credincioși; apoi în biserica creștină între cântăreții așezați în două grupuri.

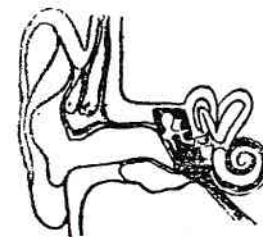
Antigona = Operă de Glück, reprezentată la Roma la 1775.

Antistrofă = A doua strofă a unui cântec liric grec.

Antologie = Culegere de poezii din diferiți autori. Prin asemănare:

A. muzicală = culegere de bucăți din diferiți autori ca și *crestemăthia* (v. AC.).

Aparat = 1. AUDITIV se compune din A) urechea *externă*, formată din: a) pavilionul cartilajinos și b) canalul urechii; B) urechea *mijlocie*, săpată în osul temporal, comunică cu canalul urechii prin timpan sau tambur, o pielită întinsă ca pielea de tobă și cu fundul cavității bucale prin trompa lui Eustache, de aceea e plină cu aer. Peretele din fata timpanului e străbătut de o fereastră ovală și alta rotundă. Intre timpan și fereastră ovală se află trei oscioare, numite după forma lor: a) ciocan, b) nicovală și c) scărîță; C) urechea *internă*, săpată tot în osul temporal, formată din: a) două băsici, dintre care cea mai mare comunică cu b) un culoar numit după forma lui, melc, plin înăuntru cu un lichid. În peretii urechii interne se ramifică nervul auzului, iar între rețelele osos și aceste organe se află un lichid. Undele sonore provocate de un corp, lovesc pavilionul, care prin încrețiturile sale le îndreaptă, prin canal, spre timpan. Acesta vibrează, transmite vibrațiunile, prin cele trei oscioare, la fereastră ovală care vibrează și transmite vibrațiunile lichidului din urechea internă; acesta vibrând, impresionează ramurile nervului auditiv, care duce impresiile primite la creier. 2.- *A.*

RESPIRATOR se compune din: gură, fosele nasale, faringe, laringe, traheea-arteră, care se desface în două